

H-ALTER

Hrvatska Europa Svijet Kultura Planet Zemlja Ljudska prava **Poslodavci** Politika Medij

Puzajući udar na obrazovanje

Hrvoje Šimičević

04.07.2014. 01:35

Poslodavci

Ispiši

Foto: M. Zaplotnik

Zadnjih nekoliko godina Europska komisija u tajnosti kroji obrazovne politike u zemljama članicama EU, što pokazuje svježi primjer iz Slovenije. Stručnjaci strahuju da se radi o strategijama koje bi mogle dodatno komercijalizirati obrazovni sustav i smanjiti utjecaj država članica na izgled vlastitog školstva te

pretvoriti obrazovanje u robu.

Dok su europske sindikalne središnjice za visoko školstvo oštro prosvjedovale protiv budućeg Transatlantskog trgovinskog i investicijskog partnerstva (TTIP) sa SAD-om, zbog bojazni da bi se obrazovanje moglo i službeno pretvoriti u (jeftinu) robu, u Sloveniji se, mimo značajnijeg fokusa javnosti, odvijala priprema terena za nadiruću budućnost. Zadnje tri godine, u našem se susjedstvu, naime, vodi spor između Slovenije i Europske komisije, koja je nizom pritiskova uvjetovala promjene u obrazovnom zakonodavstvu ove zemlje, čime je, smatraju stručnjaci s kojima smo razgovarali, stvoren opasan presedan koji bi mogao imati utjecaj na daljnju privatizaciju i deregulaciju školstva u Europi te drastično smanjenje utjecaja država članica na kvalitetu obrazovanja unutar svojih granica.

Klemen Miklavič: "Komisija je intervenirala u područje visokog obrazovanja koje nije u njezinoj nadležnosti, već izričito u nadležnosti država članica. Štoviše, Glavni ured za unutarnje tržište i usluge je zahtijevao od države da zakon o obrazovanju prilagodi direktivi koja uređuje trgovinu s uslugama na unutarnjem tržištu. Dakle, zahtjeva se podređivanje obrazovanja principima trgovine, čime bi mogli reći da se obrazovanje svelo na 'robu'"

Služaj seže u 2011, kada je Komisija odlučila otvoriti postupak protiv Slovenije s obrazloženjem da im zakon koji regulira visoko školstvo nije u skladu s Direktivom o uslugama te nizom drugih akata koji se vežu uz slobodnu trgovinu. Postupak je, preciznije, pokrenut jer je Komisija smatrala da su slovenske zakonske odredbe odveć rigidne prema transnacionalnim franšizama stranih fakulteta u ovoj zemlji, nakon što je nadležno slovensko ministarstvo odbilo priznati diplome fakulteta koji je u Sloveniji otvoren kao ispostava britanskog privatnog fakulteta.

Nakon prve reakcije Europske komisije - koja je argumentaciju temeljila na rečenim tržišnim principima - Slovenci su izmijenili nadležni zakon i u njemu olakšali pristup franšiznim privatnim obrazovnim ustavnovima. No, to za Komisiju nije bilo dovoljno pa je Sloveniji uputila "pismo obrazloženog mišljenja". Ne povine li se Slovenijom zahjevima iz Bruxellesa, sljedeći korak je tužba Komisije na nadležnom Europskom sudu pravde. "Ako dođe do tužbe i pobjede Komisije, to će značiti i dodatnu legalnu osnovu za širenje nadležnosti EU nad visokim obrazovanjem. Bio bi to presedan za sve buduće slične slučajeve u drugim zemljama članicama Unije, pogotovo zemljama periferije", upozorava na moguće reperkusije ove priče **Klemen Miklavič**, istraživač sa Sveučilišta u Ljubljani, koji od početka intenzivno prati razvoj priče koja po njegovom mišljenju ima "snažan zakonski, institucionalni i politički značaj".

"Komisija je intervenirala u područje visokog obrazovanja koje nije u njezinoj nadležnosti, već izričito u nadležnosti država članica. Štoviše, Glavni ured za unutarnje tržište i usluge je zahtijevao od države da zakon o obrazovanju prilagodi direktivi koja uređuje trgovinu s uslugama na unutarnjem tržištu. Dakle, zahtjeva se podređivanje obrazovanja principima trgovine, čime bi mogli reći da se obrazovanje svelo na 'robu'", kaže *H-ALTERu* Miklavič.

Klemen Miklavič

miklavic_photo.jpg

Takvim zaključcima Komisije suprotstavljene su, međutim, sve važnije zakonske odredbe i direktive koji su doneseni u Uniji, ponajprije Direktiva o uslugama, koje obrazovanje jasno izdvajaju iz transnacionalne trgovine uslugama i dobrima, kao djelatnost od izrazitog javnog interesa u ingerenciji država članica. No, iz nekog razloga, Europska komisija (EK) u svojoj argumentaciji u niti jednom slučaju nije spominjala takve odredbe. Portal **Euroactiv** pokušao je dobiti obrazloženje od ureda Komisije za unutarnje tržište, no oni su odbili komentirati slučaj, budući da je i dalje "u tijeku." Miklavič nam kaže kako razlog leži u činjenici što se u međuvremenu akumulirao kompleksni sistem zakona i direktiva na osnovu kojeg Europska komisija dobiva sve više snage u oblikovanju obrazovnih sustava u zemljama članicama. Slovenski slučaj, ima, međutim, dodatnu argumentaciju Komisije, povezanu uz dosadašnje presude Europskog suda pravde.

"Prema tim presudama franšiza nekog stranog fakulteta je dio obrazovnog sustava države u kojoj je osnovana, a ne gdje provodi obrazovanje. To znači da država u koju dolazi nema prava ne priznati diplome tih institucija, ukoliko je, primjerice, ustanovila da kvaliteta obrazovanja nije dovoljno visoka. U praksi se, međutim, pokazuje da *branch* kampusi, a pogotovo franšizni fakulteti nisu ni približno iste kvalitete kao matične obrazovne institucije", ističe Miklavič, ilustrirajući argumentaciju Komisije primjerom koji bi se u budućnosti teoretski mogao dogoditi i Hrvatskoj. "Zamislite da sveučilište iz Italije dodijeli profitnoj kompaniji u Hrvatskoj franšizu i dozvolu da uređuje program studiranja. Prema argumentaciji Komisije, talijansko sveučilište ne bi, primjerice, smjelo biti ograničeno odlukama hrvatskih institucija u slučaju kad žele osigurati željenu razinu kvalitete obrazovanja, budući da je to sveučilište već u Italiji priznato kao 'pružatelj' visokog obrazovanja. Štoviše, čak i ako je transnacionalno obrazovanje privatno i ne želi javno priznanje u Hrvatskoj ono i dalje ostaje obrazovanje, i kao takvo kreira socijalni i kulturni utjecaj u Hrvatskoj", objašnjava, dodajući kako slovenski slučaj pokazuje i fenomen podređenosti političkih funkcionera i državnih službenika zahtjevima iz Bruxellesa.

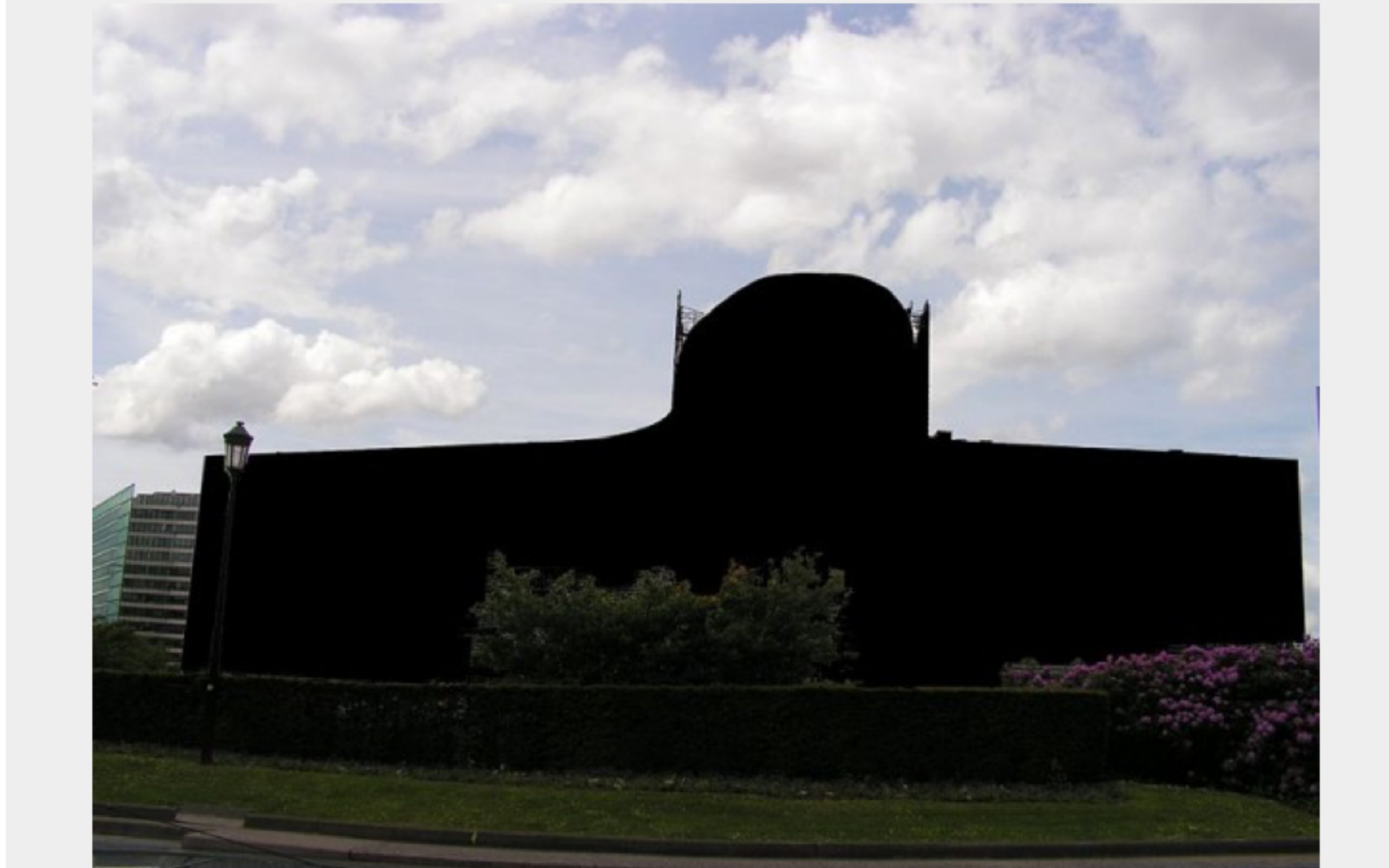
Lilijana Burcar: "Tekst zakona se prema obrazovanju više ne odnosi kao prema javnom dobru i ljudskom pravu, već ga definira kao oblik usluge, dok o znanju govori kao o vrsti robe, to jest proizvoda. Kontekst u kojem se zakon donosi sustav je produbljene eksploatacije i prelijevanja kolektivno stvorenih vrijednosti iz ruku ionako osiromašene i potplaćene većine prema tankom sloju sve bogatije elite"

"U Sloveniji su se ponašali kao da je to dužnost, da je to nešto što ide po automatizmu bez pitanja. Čak se u tekstu koji je dio predlog novog zakon navelo usklađivanje s direktivom EU kao jedan od glavnih razloga za nov zakon. To ukazuje na neformalnu snagu Komisije na politiku članica - na snagu organa EU koji nije biran, ali ipak jako utječe na smjer politika. Ako sad pitate službenike ministarstva u Sloveniji, oni će vam minimizirati problem i ignorirati političku dimenziju ovog primjera", kaže Miklavič.

Utoliko bi možebitni sudski postupak protiv Slovenije mogao biti čak i suvišan ako ga sagledavamo u svjetlu novog prijedloga Zakona o visokom školstvu ove zemlje, koji zahvaljujući izvršnoj politici potpuno liberalizira pristup transnacionalnim pružateljima visokog obrazovanja u Sloveniji i na taj način ispunjava zahtjeve Europske komisije, smanjujući suverenitet nad vlastitom obrazovnom politikom.

Prijedlog ovog zakona već je rezultirao prosvjedima studenata i dijela stručne slovenske javnosti. U travnju su studenti na ulici zahtijevali zaustavljanje ovakvih reformi, nazivajući ih posljedicom pritiska Komisije na Sloveniju, s ciljem deregulacije i komercijalizacije visokog školstva. "Tekst zakona se prema obrazovanju više ne odnosi kao prema javnom dobru i ljudskom pravu, već ga definira kao oblik usluge, dok o znanju govori kao o vrsti robe, to jest proizvoda.

Kontekst u kojem se zakon donosi sustav je produbljene eksploatacije i prelijevanja kolektivno stvorenih vrijednosti iz ruku ionako osiromašene i potplaćene većine prema tankom sloju sve bogatije elite", kaže za *H-ALTER* docentica na odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Ljubljani **Lilijana Burcar**, dodajući kako je u tom svjetlu postupak akreditacije franšiznih fakulteta, zbog kojih Slovenija vodi prepiske s Komisijom, samo jedan od načina restrukturiranja i otvaranja javnog obrazovanja privatnim profitnim interesima.

Komisijin ured za unutarnje tržište

Komisijin ured za unutarnje tržište "bez komentara" (Foto: w.c.)

"To je širenje poslovnih aktivnosti koje se sastoje od astronomskih cijena za minimalnu ponudu pod ravnanjem globalnih korporacija specijaliziranih za stvaranje profitnih privatnih škola ili pod vodstvom uglednih zapadnih sveučilišta. Oni šire svoje poslovne grane i u novonastale europske periferije. Slovenija je presedan samo u uskom zemljopisnom području - dok je prošle godine pod napadom bila Grčka - na isti način na koji je prije više od deset godina akreditacijski postupak ušao u obrazovno polje zemalja u Latinskoj Americi, putem Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT)", ističe Lilijana Burcar, te dodaje kako ovi postupci privatizacije javnog dobra na području školstva po svojoj kapitalističkoj eksploatacijskoj prirodi nisu sadržajno drugačiji od presude jednog od europskih sudova protiv države i u korist privatnih osiguravajućih društava u Sloveniji.

"Država je nedavno u osiromašenu zdravstvenu blagajnu htjela vratiti drugi stup, odnosno 'dopunsko zdravstveno osiguranje' kojeg je izdvojila nekoliko godina ranije. Izdvajanje je privatnim osiguravajućim društvima omogućilo da u demokratski zakonodavni postupak uvuku milijunske iznose: prema medija, samo jednog osiguravajuće društvo na temelju toga godišnje zaradi nekoliko stotina milijuna eura pobitju. Privatizirajući tvrtke u nakon povratka drugog stupa tužile državu Europskom sudu pravde koji je, u skladu s važećim propisima kojima se zabranjuje nanošenje 'štete' privatnim tvrtkama i otežavanje privatne komercijalne aktivnosti, a omogućava zahtjev za isplatom visokih odšteta u slučaju da država na sebe prenese upravljanje javnih sredstava - presudio u korist društva za osiguranje. Time je legalizirana grabež velikog dijela društveno prikupljenog novca u nekolicinu privatnih džepova", istaknula je.

Upravo se stoga europski obrazovni sindikati i dio struke već mjesecima žestoko protive mogućoj implementaciji obrazovanja i obrazovne politike u europskim državama u spomenuti transatlantski trgovinski sporazum između EU i SAD-a.

Osim što bi prema njihovom mišljenju došlo do izravnog udara na javno školstvo i smanjenje kvalitete obrazovanja u Europi, takav bi scenarij uvjetovao i izmjenu presedna za prolife obrazovne institucije da tuže državu članice, ukoliko izmjena zakona u tim državama smanjuje profit njihovim franšiznim obrazovnim institucijama. U SAD-u se to dogodilo u više navrata. 2011. i 2012. godine profitni fakulteti tužili su američku vladu zbog izvještaja koji je bio izrazito kritičan prema njihovoj kvaliteti obrazovanja. Potom su pokrenuli tužbu jer je SAD uvela strože regulative i zaštitite za studente. Sud je presudio u njihovu korist, nakon čega je država bila prisiljena maknuti regulative koje su utjecale na smanjenje cijena ovih institucija.

Premda se sadržaj pregovora sa SAD-om drži u tajnosti, Bruxelles tvrdi kako je obrazovanje izdvojeno iz njega. No, Miklavič upozorava kako kako treba biti oprezan glede takvih najava. "Diskurs Unije koji prati pregovore o TTIP-u identičan je onomu koji je prethodio potpisivanju Direktiva o uslugama u ranim dvjietisućtima. Političari i dužnosnici su uspješni u pacificiranju europskog civilnog društva, uspono ponavljajući kako TTIP ne obuhvaća područja od javnog interesa. To su govorili i za Direktivu o uslugama. No, ovaj slovenski slučaj sugerira da to baš i nije tako. Priča dakle pokazuje kako Komisija podređuje važnost Ugovora o funkcioniranju Europske unije (TFEU), koji jasno naznačuje ingerenciju članica nad sadržajem i organizacijom obrazovanja, važnošću obične trgovine uslugama. U tom smislu Komisija postaje ideološki akter, odnosno promotor politike na osnovi ideologije, koja nije birana i provjerena na izborima." S obzirom na razvoj situacije, Miklavič stoga kaže kako se ne bi čudio da za koju godinu u novinama budemo čitali priče slične slovenskom slučaju, u kojima će, primjerice, američka franšiza fakulteta na posebnom tijelu za sporove oko trgovinskog sporazuma SAD-a i EU pobijediti u sporu s državom članicom Unije, koja je odbila priznati njihove diplome dvojbene kvalitete...

Ukoliko obrazovanje postane dio ugovora o slobodnoj trgovini sa SAD-om, otvorio bi se prostor za profitne obrazovne institucije da tuže države članice, ukoliko izmjena zakona u tim državama smanjuje profit njihovim franšiznim obrazovnim institucijama

Neobično samozatjna Komisija

Pokušavajući doći do sadržaja prepiske između Slovenije i Komisije, slovenski stručnjaci za obrazovanje uvjerali su se kako Komisija iz nekog razloga postupak protiv Slovenije nastoji držati u birokratskoj tajnosti. Klemen Miklavič i njegov kolega **Marko Bucik**, analitičar EU politike i institucija, tražili su sadržaj prepiske između Slovenije i Komisije. Na koncu su samo uspješni dobili dva pisma koje je Komisija poslala ovoj državi. "Dokumenti su bili na slovenskom. To je bilo dobro za nas, ali ne baš korisno za naše ekspertne suradnike iz inozemstva, kao i medije, političare, pravnike i stručnjake za obrazovnu politiku izvan Slovenije", kaže nam Bucik. Od Komisije su stoga tražili originalne dokumente na engleskom, francuskom ili njemačkom, ili prijevod. "Odgovor ureda EK bio je u smislu: samo slovenska verzija je pravno validna, a odgovor Komisije je, ili nikog bio nepisani slovenski dokument na slovenskom jeziku", prepričava nam Bucik neuspješne šestomjesečne pokušaje da se domognu dokumenata, koji bi prema njihovom mišljenju ionako morali biti dostupni javnosti. "Onda smo zatražili španjolskog zastupnika socijalista i demokrata u Europskom parlamentu Raimona Obiolsa, koji je član Odbora za obrazovanje i kulturu, da direktno traži od Komisije neslovensku verziju dokumenta. Zahtjev je poslao krajem veljače. Iz Komisije su se javili nakon mjesec dana s pitanjem 'Je li to za vašu potrebu?' i onda opet mjesec dana nikakav odgovor." Krajem travnja održana je posljednja plenarna sjednica i španjolskom zastupniku je završen mandat u Europskom parlamentu. "Europska komisija obavijestila je da su mu poštom poslali dokumente u ured iz kojeg je otišao! Logično je pitati zašto jednostavno nisu dokumente poslali emailom s kojeg je poslan upit ili zašto nisu odgovorili brže, pa da zastupnik to jednostavno provjeri? Cjelokupni slučaj mi malo miriše na izbjegavanje", kaže, potvrđujući nam da još nisu uspjeli doći do ovih dokumenata.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge za nezavisnu medijsku kulturu i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije. Stranica projekta: **Be EU 8 media outlets for one Parliament**

Ključne riječi: obrazovanje, Europski parlament, Europska komisija, TTIP